

Les relacions frontereres d'Andorra s'han tractat a través de dos recerques. D'una banda, les relacions frontereres entre Andorra i l'Alt Urgell per destapar les dinàmiques al sud del país, i per tal de donar continuïtat a la temàtica s'elabora l'estudi de les relacions frontereres entre Andorra i França.

1. Relacions frontereres entre el Principat d'Andorra i l'Alt Urgell

L'estudi de les relacions frontereres entre el Principat d'Andorra i l'Alt Urgell sorgeix com a estudi temàtic del mateix centre, realitzat per la sociòloga Estel Margarit, publicat el gener del 2012.

Objecte d'estudi

Partint dels vincles i de les relacions que han tingut el Principat d'Andorra i l'àrea de l'Alt Urgell al llarg del temps, que han condicionat els estils de vida en funció del context socioeconòmic, sorgeix la voluntat d'entendre les dinàmiques que s'estableixen en els moviments frontereres entres aquestes dues zones. D'aquesta manera s'estableixen com a objecte d'estudi les causes, característiques i conseqüències dels estrets vincles andorranourgellencs que han configurat un cas únic i particular dins d'Europa per les característiques específiques de la zona fronterera. L'orientació d'aquest estudi en particular parteix de les vivències de les persones que fluctuen a través de la frontera i deixa de banda les qüestions polítiques, econòmiques i institucionals.

Així doncs aquesta recerca es va centrar, d'una banda, en les relacions des d'una perspectiva general, però essencialment en les relacions laborals, encara protagonistes a dia d'avui, així com els moviments que es deriven de les relacions i intercanvis comercials, relacions de parentesc i xarxes d'amistats, a més a més dels desplaçaments motivats per raons de formació, recerca d'oci, i activitats culturals i esportives, i altres de més minoritaris.

Metodologia

Aquest projecte s'ha abordat des d'una perspectiva metodològica qualitativa i quantitativa alhora.

Pel que fa a la quantitativa, es van recollir dades estadístiques sobre la població i l'estructura socioeconòmica de la zona fronterera, així com la realització de l'enquesta sobre les

Núria Segués i Daina

Tècnica d'investigació al CRES. Llicenciada en Sociologia per la Universitat de Barcelona, i màster en Política social i mediació comunitària per la UB i UAB

Núria Segués i Daina

Relacions frontereres d'Andorra

relacions frontereres entre Andorra i la Seu d'Urgell (Observatori del CRES),¹ la qual va proporcionar dades quantificables sobre el volum i la importància dels moviments de la població andorrana cap a la zona veïna.

D'altra banda, les tècniques qualitatives utilitzades han estat les entrevistes semiestructurades i els grups de discussió. La primera s'ha realitzat a tres grups, d'una banda els informadors privilegiats, seguit dels treballadors fronterers d'Andorra i residents a l'Alt Urgell, i el grup format per persones residents al Principat que es desplacen cap a l'Alt Urgell per realitzar determinades activitats (oci, comerç, estudi, treball o amb vincles d'amistat o parentesc). La segona tècnica, el grup de discussió, s'ha practicat a persones de diverses edats que resideixen a la Seu o zona pròxima i que realitzen desplaçaments fronterers cap al Principat per dur a terme activitats no vinculades al món laboral, sinó lligades a l'oci, comerç, formació i xarxes de parentesc.

Principals resultats

La permeabilitat de la frontera hispanoandorrana ha facilitat ja històricament una sèrie de moviments d'un costat a l'altre, moviments de tot tipus. La frontera com a element estructural i estratègic fa que Andorra existeixi i creixi gràcies a aquesta frontera.

Les relacions entre Andorra i l'Alt Urgell són relacions totalment normalitzades i interioritzades pels habitants d'Andorra així com pels fronterers, fet que en part s'explica per la història indeslligable de les dues comunitats.

Tot i això, les relacions més destacables entre les dues zones són les relacions de tipus laboral, que agafen un fort protagonisme. Es descriuen com vincles de mútua dependència, en què Andorra necessita mà d'obra, i l'Alt Urgell necessita un mercat laboral on situar la seva població. S'elabora un perfil dels treballadors fronterers en funció del sector d'ocupació. En el segment primari predominen treballadors de nacionalitat andorrana i de procedència catalana (l'Alt Urgell, principalment) en proporció molt menor als d'altres nacionalitats. Entre els andorrans, majoritàriament no tenen un permís de fronterers, sinó que la seva situació es podria definir com a alegal. Pel que fa al segment secundari s'hi localitzen treballadors de l'Alt Urgell i de la resta de Catalunya. Gaudeixen d'un permís de fronterer i molts fa deu

anys que tenen aquest estatus. I pel que fa als treballadors manuals no se n'han trobat gaires, però els que s'han localitzat provenen de Catalunya o de la resta d'Espanya.

Amb el pas del temps aquestes relacions deixen en segon pla les de tipus comercial; això no obstant segueixen sent molt presents. L'intercanvi comercial pren formes tant lícites com il·lícites, per exemple el contraban. Es donen sovint cap a la Seu en recerca de productes bàsicament alimentaris, considerats de bona qualitat i a un millor preu que a Andorra, amb la qual cosa és un mercat com una forma de lleure a banda de la connotació comercial. Els fronterers es decanten per les compres transfrontereres, es a dir, aprofiten el viatge per practicar altres activitats (compra, oci, lleure). Cada cop es donen menys desplaçaments amb l'objectiu exclusiu de realitzar compres. Cada cop es més fàcil accedir a grans ciutats on l'oferta comercial és més àmplia i diversa.

Es destaca un augment de la població d'Andorra que s'instal·la a la Seu d'Urgell, això trenca l'estancament poblacional de l'Alt Urgell i augmenta l'entrada de divises a la Seu.

Pel que fa als moviments vinculats a la formació, en destaca una disminució, ja que l'obertura de la Universitat d'Andorra i del Centre de Formació Professional aglutina població andorrana. Tot i que majoritàriament, en els casos d'estudis superiors, els habitants del Principat i de la comarca de l'Alt Urgell acudeixen a grans ciutats com Barcelona, Lleida o altres. Les relacions de parentesc i d'amistat detectades generen uns desplaçaments a banda i banda de diversa naturalesa (oci, lleure, comercial...). I es donen, de forma més minoritària altres moviments derivats de la recerca de serveis sanitaris (fidelització clientela, falta d'especialització en alguna de les zones) així com moviments per realitzar gestions bancàries.

2. Relacions entre Andorra i França

Aquest estudi té la intenció de donar continuïtat a la temàtica de les relacions frontereres entre Andorra i l'Alt Urgell, i poder contrastar les dinàmiques que es donen a cada frontera tenint en compte la conjuntura socioeconòmica de cada zona implicada.

Objecte d'estudi

L'objecte d'estudi d'aquesta recerca se centra essencialment en els vincles amb França.

Partint del context sociohistòric tant d'Andorra com de l'Estat veí del nord es pretén entendre la societat actual andorrana, així com els moviments que se'n deriven. Per tant, serà necessari dur a terme un exploratori històric al llarg del segle xx, tenint en compte una sèrie de factors culturals, històrics, socials, migratoris, d'educació, entre d'altres, per tal de veure com han estat condicionant els fluxos tant d'entrada com de sortida d'Andorra. D'aquesta manera, coincidint amb el primer terç del segle xx, cal tenir en compte el context històric tant espanyol com francès, ja que són dues realitats completament oposades, que van tenir una influència directa pel que fa al Principat d'Andorra. Així doncs, en un primer moment es farà una anàlisi al llarg de la història per poder concebre els vincles que ha mantingut el Principat amb França, i com s'ha desenvolupat partint de la seva condició de país fronterer. Això permetrà representar l'evolució al llarg del temps, a més de fer una comparativa entre els fluxos provinents de França i d'Espanya, i extreure les dinàmiques respecte als moviments fronterers francesos. Posteriorment s'analitzarà la situació actual del Principat, una situació molt diferent a la de mitjan segle, on la tendència i la referència cap als països veïns s'ha capgirat. Arran d'aquí es pretén assolir uns objectius més específics, els quals giren al voltant dels tipus de fluxos i moviments fronterers entre Andorra i França, així com poder quantificar-los i per tant esbrinar-ne el volum, per procurar captar la direcció i la motivació per la qual es realitza aquell precís desplaçament. Un altre punt important d'aquesta fase és l'anàlisi de les relacions transfrontereres. Aquelles relacions que engloben una zona geogràfica d'influència més àmplia i que tenen una clara repercussió en determinats moviments així com en la composició de la societat andorrana, cosa que crea i sustenta lligams amb el país veí alhora que retroalimenta d'aquesta manera una influència cultural. Arran d'aquí es pretén estudiar com els diversos tipus de relacions que s'han donat entre ambdós països han afectat i condicionat de certa manera els processos culturals viscuts a Andorra. Finalment s'analitzarà l'existència d'una sèrie d'obstacles que poden limitar determinades relacions amb el país veí, com bé potser ser la qüestió de la cooperació.

Metodologia

Per tal de donar resposta al nostre objecte d'estudi s'ha fet ús

de diverses tècniques d'investigació; així, s'ha aplicat la triangulació metodològica i s'ha combinat la quantitativa i qualitativa per tal de contrastar i reforçar resultats.

En un primer moment la recerca teòrica ha estat la principal eina per tal de recopilar informació sobre aquest fenomen, delimitar-lo, i alhora elaborar un marc teòric i contextual per tal de descriure la situació en si i històricament, així com configurar una sèrie de dades demogràfiques de les poblacions implicades (Principat d'Andorra i departament de l'Arieja).

En una segona fase s'ha fet ús de dades quantitatives extretes de l'Observatori del primer semestre del 2012,² on es recullen una sèrie de dades estadístiques, que descriuen els moviments fronterers d'Andorra cap a França, i es pot quantificar el volum d'individus i aprofitar així per elaborar perfils d'andorrans o residents amb lligams al país veí. Alhora s'ha comparat amb les dades dels fronterers entre Andorra i l'Alt Urgell. D'altra banda, mitjançant les enquestes realitzades a les fronteres,³ en aquest cas més concretament a la frontera francoandorrana, s'han pogut quantificar les persones procedents de França que vénen al Principat amb un clar motiu comercial, i elaborar-ne de la mateixa manera un perfil.

Un cop finalitzada aquesta fase, s'ha passat a la metodologia qualitativa, la qual ens ha permès apropar-nos al fenomen de manera més subjectiva. Per això s'han utilitzat dues tècniques. D'una banda, l'entrevista semiestructurada, que consisteix a realitzar entrevistes a una sèrie d'agents i informadors clau en la temàtica per poder copsar les seves percepcions, opinions així com les seves interpretacions pel que fa a les relacions entre Andorra i França. S'han elaborat nou perfils diferents considerant-los com a personatges clau i portadors d'un discurs.

El grup de discussió ens ha permès dialogar sobre les diverses opinions des de la mateixa experiència del subjecte. Aquesta tècnica s'ha realitzat a un grup de joves universitaris tant a França com a Espanya.

Entrevistes

Perfils	Característiques	Participants
Agents informadors externs <i>(per la seva trajectòria professional però també personal poden tenir un discurs elaborat)</i>	Persones que han tingut càrrecs públics, o molt vinculats a la política, inclús personatges mítics que poden donar informació i explicar des d'una perspectiva més històrica les relacions.	17 Dones→4 Homes→13
Treballadors fronterers	Persones que resideixen a un país i treballen en un altre i doncs viuen l'estil de vida fronterer	8 Dones→3 Homes→5
Immigrants francesos	Francesos que han migrat a Andorra al llarg dels anys	9 Dones→5 Homes→4
Emigrants andorrans a França <i>(no s'ha pogut contactar amb més casos d'aquests tipus, degut a l'edat o lloc d'origen)</i>	Andorrans que van anar a treballar a França i posteriorment han tornat	2 Dones→1 Homes→1
Persones que han estat escolaritzades al sistema educatiu francès <i>(pocs participants en aquest perfil, trobarem perfil semblant amb els universitaris, i residents al Pas)</i>	Alumnes que han passat per l'escola francesa i doncs ha estat submergits en la cultura francesa en un espai determinat.	5 Dones → 4 Homes →1
Immigrants portuguesos <i>(es solapa amb el perfil de sense vincles a priori)</i>	Portuguesos que s'han instal·lat a Andorra amb vincles estrets amb França.	4 Dones→ 4 Homes→ 0
Residents al Pas de la Casa <i>(immigrants francesos també estan aquí presents)</i>	Residents i treballadors al Pas de la Casa	6 Dones→2 Homes→4
Andorrans i residents sense vincles previs	Persones que mai han tingut un lligam amb França però en un moment concret s'ha donat un vincle (motiu relacional/emocional, segona residència, motiu mèdic...)	3 Dones→3 Homes→ 0
Andorrans i residents sense cap tipus de vincle <i>(alguns, ells mateixos consideren que no tenen cap tipus de vincle, però amb el discurs obtingut es veu un lligam amb França)</i>	Persones que habiten a Andorra i que no han mantingut mai cap tipus de lligam amb el país veí i tot el que comporta.	9 (a priori) Dones→4 Homes→5

Grup de discussió:

GD1	Estudiants universitaris tant a França com a Espanya provinint de diferents sistemes educatius	4 joves Noies→2 Nois→2
GD2	Estudiants universitaris tant a França com a Espanya provinint de diferents sistemes educatius	4 joves Noies→3 Nois→1

Hipòtesis

Les relacions frontereres representen el primer gran eix. Fan referència a aquelles mobilitats quotidianes que es donen a banda i banda de la frontera. Aquest tipus de flux es podria desglossar en el vincle laboral, molt escàs en comparació del moviment que hi ha a la comarca de l'Alt Urgell, el vincle turístic i comercial, el vincle familiar i d'altres. Creiem que aquests moviments fronterers no són gaire significatius en xifres, fet que ens porta a elaborar un altre eix, que alhora està interconnectat amb el primer. L'eix de les relacions transfrontereres corresponent a aquelles mobilitats que abasten una zona geogràfica més àmplia i que es donen amb una certa freqüència. Entre aquestes identificariem el flux migratori tant de França cap Andorra i viceversa, el vincle familiar i cultural, el moviment educatiu universitari, els motius derivats de la tinença de segones residències així com motius sanitaris, les relacions econòmiques i les relacions políticoinstitucionals. S'estima que aquests dos grans eixos, les relacions frontereres i transfrontereres, tenen una clara influència pel que fa a la presència cultural francesa a Andorra. I per tant se suposa que les mateixes relacions retroalimenten aquesta presència. Paral·lelament, l'existència d'agents externs com el vincle històric i tradicional entre Andorra i França (influència del model francès educatiu i sanitari en el model andorrà, a més de la mateixa relació institucional) contribuirien de la mateixa manera a sostenir la presència francesa. A més a més del vincle i la influència tradicional familiar, cultural i territorial generada directament pel flux transfronterer de tipus migratori.

Una altra hipòtesi correspon al fet que les relacions frontereres podrien estar condicionades per dos factors; d'una banda, la cooperació entre Andorra i França que afecta igual les relacions transfrontereres, i de l'altra, el desenvolupament del departament de l'Arieja, que amb un reduït creixement econòmic resulta un possible obstacle a la fluïdesa d'aquestes relacions per la manca d'oferta laboral, comercial i altres que podria oferir una altra zona.

Pel que fa al flux migratori protagonitzat pels francesos que s'instal·len a Andorra, una gran part s'assenten al poble del Pas de Casa, cosa que fa pensar que es genera així un impacte cultural, que es veu traduït pel que fa a usos lingüístics, estils de vida. Aquest fenomen repercutiria de manera directa en les

relacions frontereres, més concretament el vincle turístic i comercial, atès que els excursionistes francesos fronterers, en realitzar exclusivament compres, romandrien al Pas de la Casa per la facilitat lingüística a més a més de la distància geogràfica existent fins al centre d'Andorra, fet que retroalimenta d'aquesta manera el vincle turístic fronterer. Altrament, l'existència d'altres factors externs tindria una repercussió negativa sobre la presència cultural francesa al Principat i produiria una pèrdua d'influència i del prestigi francès. Per tant s'estableix la hipòtesi on aquesta pèrdua es veuria engendrada per la diversitat cultural de què gaudeix Andorra, sumat del pes demogràfic de la nacionalitat espanyola i la tendència cultural que aquesta implica, a més a més de l'atracció del model cultural del sud pel que fa al moviment educatiu, així com la pèrdua de l'ús social del francès en detriment de l'anglès a escala internacional. Les conseqüències d'aquesta situació es pensa que es tradueixen d'entrada per un gir de la tendència cultural, que incideix sobre les relacions de diversa naturalesa (educatives, econòmiques, institucionals), així com un procés d'allunyament de França davant una Andorra més *andorranitzada*, on la presència francesa s'estima que ha minvat, i alhora ha incidit sobre el fenomen de la cooperació entre Andorra i França, en considerar que França es desinteressa de l'Andorra que es bolca cap al país del sud.

Notes

1- Centre de Recerca Sociològica (CRES). Observatori del primer semestre del 2009. [En línia].

<http://www.iea.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=31>

2- Centre de Recerca Sociològica (CRES). Observatori primer semestre del 2012. [En línia]

<http://www.iea.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=31>

3- Enquesta realitzada des del 2010 a tots els vehicles que passen per la frontera francoandorrana i hispanoandorrana. S'efectua 24 dies al mes, dividits entre les dues fronteres, durant 8 hores diàries. A partir d'aquí se selecciona una mostra d'hores amb l'objectiu de xifrar i donar les característiques dels visitants.

Model relacional d'hipòtesis

